

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ РУМУНІЇ ЩОДО НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Проаналізовано основні історико-політичні події Румунії. Розглядаються політико-правові особливості Румунії щодо набуття членства в Європейському Союзі. Охарактеризовано пріоритети зовнішньої політики Румунії у контексті інтегрування в ЄС. Представлена спроба виявити реальні основи рішення ЄС щодо членства Румунії.

Ключові слова: євроінтеграція, геополітика, міжнародне співробітництво, Європейський Союз, Європейська Комісія.

Онищук О. Р.

ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ РУМУНИИ ОТНОСИТЕЛЬНО ВСТУПЛЕНИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ

Проанализировано основные историко-политические события Румынии. Рассматриваются политико-правовые особенности Румынии относительно ее вступления в Европейский Союз. Охарактеризованы приоритеты внешней политики Румынии в контексте ее интегрирования в ЕС. Представлена попытка выявить реальные основы решения ЕС относительно членства Румынии.

Ключевые слова: евроинтеграция, геополитика, международное сотрудничество, Европейский Союз, Европейская Комиссия.

Onyshchuk O.

POLITICAL AND LEGAL PECULIARITIES OF ROMANIA TO THE EUROPEAN UNION ACCESSION

The main historic and political events of Romania are analyzed. The political and legal peculiarities of Romania to the European Union accession are considered. The priorities of Romania's foreign policy in the context of European Union integration are characterized. It is presented an attempt to recognize real factors of the EU decision to Romania's accession.

Key words: euointegration, geopolitics, international cooperation, the European Union, the European Commission.

Дослідження політико-правових аспектів держав-сусідів завжди було і залишається у наш час актуальною проблемою. Але, не дивлячись на важливість відносин України з Румунією як з країною-сусідом і водночас як однією з країн-членів ЄС, ця проблема, на жаль, ще не стала предметом наукового інтересу вітчизняних політологів. Виняток становлять окремі статті у періодичних виданнях.

Для того щоб краще зрозуміти політико-правові особливості Румунії щодо набуття членства в ЄС, необхідно коротко проаналізувати геополітичні, історико-географічні, зовнішньополітичні та інші аспекти цієї країни, що і є метою даної статті.

Румунія розташована на південному сході Центральної Європи, межує з п'ятьма державами: Україною (довжина кордону між Україною і Румунією – 608 км) – на півночі і на південному сході; Молдовою (681,3 км) – на сході; Болгарією (631,3 км) – на півдні;

Сербією (546,4 км) – на південному заході; Угорщиною (440 км) – на заході. З південного сходу Румунію омиває Чорне море (берегова лінія – 193,5 км) [1, с. 369]. Значна частина державного кордону з Сербією, Болгарією, Молдовою та Україною проходить по ріках. Причорноморське положення країни, а також контроль над найбільшою природною транспортною артерією Європи – рікою Дунай, особливо у її нижній течії і впадінні у Чорне море, роблять геополітичне положення Румунії особливо вигідним.

Сучасну румунську державність започатковано 1861 р., коли на правах певної автономії у межах Османської імперії було проголошено державне утворення, яке й дістало назву Румунія. У 1866 р. прийнято першу конституцію Румунії, а у 1878 р. державу визнано незалежною. У 1881 р. вона набула статусу королівства. Наприкінці 1947 р. було скасовано монархію і проголошено Румунську Народну Республіку [2].

Новий етап у розвитку румунської державності настав після падіння наприкінці 1989 р. фактичної диктатури Н. Чаушеску, який очолював державну і правлячу партію і, по суті, здійснював контроль над усіма сферами суспільного життя. В 1990 р. було обрано установчі збори, які 21 листопада ухвалили нову Конституцію, вона набула чинності 8 грудня 1991 р. та є чинною і сьогодні. За формою правління Румунія – парламентська республіка, за устроєм є унітарною державою [1, с. 369-371].

Для Румунії повноправне членство в ЄС стало головною політичною та економічною метою зразу ж після повалення режиму диктатора Н. Чаушеску у 1990 р. Одним з головних документів про взаємовідносини між Румунією та ЄС стала „Угода про асоціацію”, яка була підписана 1 лютого 1993 р. й набула чинності після її ратифікації всіма країнами-членами Євросоюзу, а також румунським парламентом. Наприкінці 1994 р. Рада ЄС визначила передвступну стратегію, яка готувала б країни-кандидати до отримання членства в ЄС. Стратегія базувалась на трьох основних елементах: імплементація європейських угод про приєднання; програма фінансової підтримки PHARE (допомога для реконструкції економіки); структурований діалог, який дозволив би країнам-членам ЄС та країнам-кандидатам обговорювати питання, які становлять спільний інтерес.

22 червня 1995 р. Румунія подала заяву про набуття членства в ЄС, що стало важливим етапом на шляху консолідації їх взаємовідносин. В липні 1997 р. на засіданні Ради ЄС у Люксембурзі було прийнято рішення про розробку документа стратегічного характеру під назвою „Партнерство заради приєднання”, який охопив всі форми надання допомоги країні-кандидату. Партнерство заради приєднання для Румунії було підписано у 1998 р. Документ періодично оновлювався та доповнювався із врахуванням досягнень Румунії на шляху наближення до ЄС. Цей документ залишався головним актом програмно-орієнтовного характеру, який координував всю роботу відносно вступу Румунії до ЄС. У 1998 р. Європейською Комісією (ЄК) вперше було складено „Періодичну доповідь щодо зареєстрованого Румунією прогресу на шляху приєднання”.

Внаслідок прийнятого на засіданні Ради ЄС (грудень 1999 р.) рішення в рамках Гельсінського Самміту ЄС, 15 лютого 2000 р. розпочався переговорний процес щодо вступу Румунії до Євросоюзу, разом із Мальтою, Словаччиною, Литвою, Латвією та Болгарією. Проте, в ході переговорного процесу, існувала низка обґрунтованих претензій до Румунії, а саме, що вона не виконувала всі критерії відносно вступу, зокрема, такі показники, як боротьба з корупцією, завершення реформи у сфері юриспруденції, безпека на кордонах, вироблення країною якісних продуктів харчування та ін.

Показовими в цьому напрямі були висновки засідання Асоціативної Ради Румунія–ЄС, яка відбулася 20 березня 2006 р. у Брюсселі, серед яких, зокрема заслуговували на увагу наполегливість ЄС на необхідності вжиття Румунією додаткових зусиль для вирішення проблемних питань, які тоді ще залишалися – імплементація започаткованих реформ, продовження зусиль у сфері боротьби з корупцією, зміцнення прикордонного контролю в рамках боротьби з організованою злочинністю та торгівлею людьми, подальша консолідація адміністративної спроможності органів державної влади Румунії

та підвищення ефективності міжвідомчої координації, уникнення розширення торговельного та бюджетного дефіцитів, покращення бізнес-клімату і вжиття заходів для скорочення обсягів тіньової економіки, адекватного рівня збирання податків тощо [3].

У свою чергу, на той час парламенти 10-ти держав-членів ЄС відклали ратифікацію Договору про приєднання Румунії та Болгарії до Євросоюзу, очікуючи на травневу доповідь 2006 р. ЄК про стан підготовки Румунії до членства в ЄС.

Процес ратифікації законодавчими органами держав-членів ЄС Договору про приєднання Румунії до ЄС розгортався досить повільно, що викликало обґрунтоване занепокоєння румунського керівництва. Наприклад, станом на березень 2006 р. Договір про приєднання Румунії до ЄС ратифікували лише 15 країн-членів Євросоюзу, а саме: Словаччина, Угорщина, Словенія, Кіпр, Греція, Естонія, Чехія, Іспанія, Італія, Мальта, Латвія, Голландія, Великобританія, Португалія та Литва. А парламенти таких потужних і впливових в ЄС держав, як Франція, Німеччина, Данія та Ірландія навіть не поспішали вносити дане питання до порядку денного їх роботи.

Оприлюднена 16 травня 2006 р. очікувана Румунією доповідь ЄК щодо готовності країни до вступу в ЄС не визначила конкретної дати вступу. Водночас, така невизначеність спровокувала спалах зовнішньополітичної активності з боку румунської влади. Так, з метою отримання запевнень у тому, що такі країни, як Франція, ФРН, Данія та інші ратифікують зазначений вище Договір до кінці 2006 р., впродовж другої половини 2006 р. керівництво Румунії здійснило до відповідної групи країн, а також до Фінляндії, яка на той час головувала у Раді ЄС, низку офіційних та робочих візитів [3].

Слід зазначити, що враховуючи важливість процесу євроінтеграції, у рамках Парламенту Румунії діяла Комісія з питань європейської інтеграції, яка займалася широким спектром проблем, починаючи від гармонізації румунського законодавства із законодавством Євросоюзу та завершуючи визначенням стратегії та пріоритетів європейської інтеграції країни. Для реалізації цих завдань Комісія з питань євроінтеграції Парламенту Румунії тісно співпрацювала з комісіями з питань зовнішньої політики Сенату та Палати депутатів румунського законодавчого органу.

На виконавчому рівні діалог між Румунією та ЄС здійснювався через Асоціативну Раду та Асоціативний комітет, який допомагав Раді у виконанні своїх завдань. З румунського боку в засіданні Асоціативної Ради Румунія–ЄС, як правило брали участь Міністр закордонних справ Румунії, Міністр європейської інтеграції та Міністр юстиції, а з боку ЄС – Міністр закордонних справ головуваної в Раді ЄС країни, Генеральний директор з питань розширення ЄС та інші офіційні представники.

Асоціативний комітет складався з представників Уряду Румунії, а також з представників Ради європейських спільнот і членів Європейської Комісії. Виконавчий комітет з питань європейської інтеграції представляв собою неюридичний орган, безпосередньо підпорядкований прем'єр-міністру Румунії. Його головною метою була координація процесу приєднання Румунії до ЄС, зокрема, забезпечення політико-дипломатичних кроків і реалізація внутрішньої та зовнішньої стратегії з питань євроінтеграції. До складу цього органу входили Міністр закордонних справ Румунії, Міністр європейської інтеграції, Міністр фінансів, Міністр із питань координації діяльності Генерального секретаріату Уряду Румунії та інші представники Румунії. У засіданнях Виконавчого комітету з питань європейської інтеграції могли брати участь й міністри або керівники державних органів влади Румунії, залежно від конкретного питання, яке виносилося на обговорення. Міжміністерський комітет з питань європейської інтеграції координував, аналізував та розглядав документи, які розроблялися повноважними інституціями Румунії з питань євроінтеграції. До його складу входили представники міністерств та інших центральних органів влади на рівні державних секретарів, голів комітетів. На засідання комітету могли бути запрошені міністри, члени парламенту, представники адміністрації Президента Румунії та громадських організацій. Головою цього комітету був Міністр з питань європейської інтеграції Румунії.

Департаменти (управління) з питань європейської інтеграції в рамках міністерств та відомств, а також у складі префектур (місцевих органів влади) діяли під безпосереднім керівництвом, відповідно, міністрів, голів повітових рад і префектів. Ці структури забезпечували децентралізацію процесу європейської інтеграції та проведення необхідної роботи на місцях.

Зазначимо, що у грудні 1993 року в Бухаресті була заснована Європейська Комісія як дипломатичне представництво, головне завдання якого – підтримка зусиль Румунії, спрямованих на набуття повноправного членства в ЄС. Конкретними формами діяльності Делегації Європейської Комісії в Румунії це постійне відстеження політичного, економічного та соціального розвитку Румунії з метою внесення відповідних коректив в процесі приєднання.

Починаючи з 1998 року, Європейська Комісія презентувала Європейській Раді періодичні доповіді стосовно просування Румунії на шляху євроінтеграції з врахуванням Копенгагенських критеріїв. Структура доповідей включала опис відносин Румунії з ЄС у світлі Європейської угоди про приєднання; аналіз ситуації, виходячи з визначених у 1993 році Європейською Радою у Копенгагені політичних критеріїв (рівень демократії, права людини, забезпечення прав національних меншин); аналіз ситуації, виходячи з відповідних економічних критеріїв (впровадження ринкової економіки, конкурентоспроможність); оцінка здатності Румунії виконувати зобов'язання, що випливають з членства в ЄС. До цього додавалися доповіді самої Румунії щодо готовності стати членом Євросоюзу, які вмещували самооцінку виконання країною критеріїв ЄС.

Процес гармонізації румунського законодавства із законодавством ЄС був юридичним обов'язком Румунії, який впливав з Європейської угоди про асоціацію між Румунією та ЄС. З метою здійснення процесу гармонізації румунського законодавства з нормами ЄС, було розроблено Національну програму вступу Румунії до ЄС, яка містила план роботи з гармонізації на період 2002-2006 рр. За підсумками звіту ЄК за 2002 р, у сфері прогресу Румунії на шляху вступу до ЄС, Уряд Румунії розробив нову програму гармонізації законодавства, відповідно до „Законодавчої програми для підтримки процесу вступу в Європейський Союз, як складової частини Плану пріоритетних заходів для європейської інтеграції”. Внаслідок цього, при опрацюванні всіх проектів законів в Румунії враховувалися акти та норми ЄС.

Хід гармонізації румунського законодавства із законодавством ЄС був прозорим процесом, і на сайті Міністерства європейської інтеграції Румунії можна було відстежувати річні темпи прийняття нормативних документів.

Румунія, як і інші країни-кандидати користувалася технічною підтримкою з боку ЄС у процесі гармонізації законодавства, за допомогою „Бюро технічної допомоги та обміну інформацією” (ТАІЕХ), заснованого у 1996 р. ТАІЕХ – це структура ЄК, яка фінансувалася однією з багатосторонніх програм PHARE та входила до складу Генеральної дирекції „Розширення Єврокомісії”. Сфера допомоги, наданої ТАІЕХ, охоплювала всі аспекти законодавства ЄС. ТАІЕХ надавав технічну допомогу державним органам влади Румунії усіх ступенів, а також приватному сектору [4].

З метою надання допомоги країнам-кандидатам стати членами ЄС та реалізації ними необхідних реформ, ЄС, як складова частина передвступної стратегії, надавав їм фінансову підтримку у різних сферах. Так перехідний період забезпечувався через три фінансові інструменти, а саме: програму PHARE, SAPARD (Спеціальна вступна програма для сільського господарства та сільського розвитку) та ISPA (Інструмент перед вступної структурної політики). Фінансова підтримка через PHARE, SAPARD та ISPA мала на меті доповнювати національні зусилля Румунії та бюджету ЄС, у відповідності до вимог, які були визначені складеними між Урядом Румунії та Європейською Комісією документами. Кінцеві отримувачі цих європейських фондів також робили зусилля для притягнення додаткового фінансування, залучивши як власні місцеві бюджети так і потенціал міжнародних фінансових структур.

Отже, цілеспрямованість румунської влади і відповідна підтримка Європейської Комісії, поступово досягали поставленої мети – євроінтеграція.

2002 р. став для Румунії одним із знаменних у її новітній історії, що означало повернення країни до західного світу. Цей рік був відзначений трьома важливими моментами, що визначали вступ Румунії в новий геополітичний вимір: отримання 21 листопада на самміті НАТО в Празі запрошення Північноатлантичного альянсу; визначення Європейським Союзом 2007 року датою інтеграції Румунії в цю європейську організацію й одержання румунськими громадянами права безперешкодно подорожувати в Шенгенському просторі.

26 вересня 2006 року ЄК оприлюднила доповідь про стан підготовки Румунії і Болгарії до вступу в ЄС, у якій 1 січня 2007 р. нарешті була визначена дата офіційного вступу країни в ЄС. Однак, слід підкреслити, що рішення Брюсселя зафіксувати в доповіді остаточну дату їх вступу було обумовлено виключно політичними розрахунками стратегічного характеру. Перенесення терміну вступу Румунії та Болгарії за будь-яких обставин мало би стати негативним сигналом не тільки для зазначених двох країн, а й створювало б додатковий чинник посилення політичного напруження в регіоні Південно-Східної Європи.

Із вищенаведеного можна зробити наступні висновки:

- для Румунії повноправне членство в ЄС стало головною політичною та економічною метою зразу ж після повалення режиму диктатора Н. Чаушеску у 1990 р.

- вступ Румунії до ЄС був тривалим і набагато складнішим порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи, які після розпаду соціалістичної системи також обрали курс на європейську інтеграцію;

- вступ Румунії до ЄС 1 січня 2007 р. є результатом послідовних зусиль, здійснених цією країною впродовж 1990-2007 рр. на шляху європейської інтеграції;

- вступ Румунії в НАТО та ЄС не зумовлено успіхами в удосконаленні економіки та демократизації суспільства, а геополітичним розташуванням і потенціалом держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубович І.А. Країнознавчий словник-довідник / І.А. Дубович; [5-те видання, перероблене і доповнене]. – К.: Знання, 2008. – 839 с.;
2. Шаповал В. Державний лад країн світу / В. Шаповал. – Київ, 1999. – С. 194.
3. Dragusin N. Recursul la demnitate [Електронний ресурс] / N. Dragusin . – 2006. – Режим доступу: [http // www.mie.ro](http://www.mie.ro).
4. Foreign trade of Romania [Електронний ресурс]. – 2000, 12 квітня. – Режим доступу: <http://www.Aneir-cpce.ro>

© Оніщук О. Р., .2009.